

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 12.093.012
для проведення захисту дисертації
доктору наук з державного управління, професору
Маріупольського державного університету
Олені БРАЖКО

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Кравченко Мілени Вячеславівни на дисертацію Сухової Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 12.093.012 Маріупольського державного університету на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми досліджень та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

В Україні триває процес формування та розвитку системи соціальних послуг на основі комплексного підходу до розробки дієвих механізмів надання всебічної допомоги через спектр соціальних послуг конкретній особі, сім'ї, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати та потребують сторонньої допомоги.

Сучасна система соціальних послуг покликана сприяти виведенню людини зі стану бідності та соціальної ізольованості, сприяти запобіганню, зменшенню або усуненню соціальних проблем, створювати умови для самостійного розв'язання життєвих проблем. Люди з різними формами соціального неблагополуччя повинні мати необхідну індивідуальну підтримку в тому середовищі, в якому вони живуть, працюють і де легко побачити їх реальні потреби та перевірити якість надання послуг, що посилює роль і значення об'єднаних територіальних громад у сфері надання соціальних послуг. Домінування надання соціальних послуг на рівні місцевої громади дозволяє розширити спектр цільових соціальних груп і одночасно підвищити адресність та якість надання соціальних послуг; забезпечити доступність, ефективність розподілу та використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів завдяки кращому реагуванню на потреби людей; забезпечити чіткий взаємозв'язок між коштами, які сплачують платники податків, і рівнем послуг, які надаються у громаді за рахунок цих коштів; створити сприятливі умови для надання соціальних послуг недержавними суб'єктами.

Забезпечення людиноорієнтованості та клієнтоцентричності соціальних послуг у громаді, підвищення ефективності роботи відповідних закладів залежить значною мірою від визначення потреб громадян у соціальних

послугах. Важливо правильно сформувати портрет отримувача соціальних послуг у територіальній громаді, визначити, який портфель послуг доступний і які саме послуги є необхідними, а також з'ясувати, які виклики, ризики та проблеми потребують нагального вирішення й окреслити перспективи і шляхи посилення спроможності конкретної громади у наданні соціальних послуг.

Особливої актуальності та масштабності набули соціальні послуги в умовах війни. Нагальною є потреба в якісній, ефективній організації та оптимізації процесів задоволення потреб мешканців громад у складних життєвих обставинах під час надання соціальних послуг. Сучасна система соціальних послуг потребує також вироблення і реалізацію не тільки оперативних, але й довгострокових рішень на всіх управлінських рівнях, планування розвитку соціальних послуг із залученням представників регіональних органів соціального захисту населення та центрів соціальних служб, які мають надавати необхідну методичну підтримку громадам.

Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах є ключовим у процесі реформування. Удосконалення організаційного механізму дозволить забезпечити доступність високоякісних соціальних послуг, що відповідають потребам та очікуванням громадян, та рівність соціальних послуг для всіх осіб, незалежно від їхнього місця проживання чи соціального статусу. Оптимізація процесів управління та надання соціальних послуг сприятиме зменшенню бюрократії, зниженню витрат та підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. Таким чином, є важливим і необхідним обґрунтування та розроблення концептуальних, теоретико-методичних та прикладних аспектів організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження Сухової Ксенії Костянтинівни, в якому зроблено спробу вдосконалити організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в умовах воєнного часу та повоєнного розвитку, є актуальним для сучасного українського суспільства.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи плану науково-дослідних робіт Маріупольського державного університету (м. Київ) Міністерства освіти і науки України. При виконанні теми «Публічне управління для сталого територіально розвитку» (номер державної реєстрації 0118Ш01700) дисертанткою запропоновано теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах на основі визначення концептуальних засади стратегії та інструментарію надання соціальних послуг у територіальних громадах в умовах воєнного стану для формування ефективної взаємодії між урядом та суспільством в умовах війни.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Дисертація Сухової К.К. присвячена дослідженню та науковому обґрунтуванню теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування та розроблення методичних рекомендацій.

В процесі проведеного дослідження визначено, що сутність організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг реалізується за допомогою таких завдань: встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів відповідно до гарантій держави щодо надання соціальних послуг, які забезпечують необхідний рівень споживання соціально значимих благ; розробки соціальних та фінансових нормативів для територіальних громад; формування бюджетної політики; створення через місцеві органи управління умов для розвитку територіального ринку соціальних послуг; моніторингу соціальних послуг; контролю надання державних та територіальних послуг.

Науково обґрунтовано авторське визначення поняття, «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг», «резилієнтність у наданні соціальних послуг територіальним громадам» розкрито їх сутність та особливості реалізації в територіальних громадах.

Перспективи дослідження полягають в розробці та обґрунтуванні авторкою моделі організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України через напрями його формування, реалізації та вдосконалення, зокрема до теоретико-методологічних основ комплексного механізму державного регулювання ринку соціальних послуг віднесено: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, економічний, фінансовий, ресурсний, інформаційно-комунікаційний механізми та обґрунтовано структуру, взаємозв'язки та систему відносин між елементами структури та учасниками ринку, що підпадають під регуляторний вплив держави.

Окремо варто відмітити соціологічне дослідження, яке проведено авторкою дисертації. За результатами аналізу зібраних даних, розроблено базові методичні рекомендації для запровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах та визначено основні фактори, що регулюють ринок соціальних послуг. Запропоновано:

- створення Інтегрованих Центрів Послуг, які об'єднують різні види соціальних послуг на місцевому рівні, забезпечуючи одноразовий доступ громадян до різних сервісів, на базі ЦНАП;

- розробку Єдиного Інформаційного Простору - створення єдиного цифрового середовища для обміну даними між різними службами та організаціями, що надають соціальні послуги з метою підвищення ефективності та оперативності їх діяльності;

- залучення громадськості через заохочування включення представників громадськості у процес планування та моніторингу соціальних послуг з метою максимального врахування реальних потреб громад;
- розвиток кадрового потенціалу через підтримку навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, щоб забезпечити високий стандарт обслуговування;
- використання інтерактивних технологій шляхом впровадження інформаційних технологій як відеоконференції та електронні платформи для забезпечення доступу до послуг в умовах воєнного стану;
- розробку системи моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії;
- фінансову транспарентність через забезпечення відкритості у фінансуванні та видатках на соціальні послуги для публічного контролю;
- створення кризового плану дій для надання соціальних послуг у воєнний період, включаючи евакуацію та медичний захист;
- співпраця з міжнародними організаціями через встановлення партнерств для отримання допомоги та ресурсів у воєнний час.

Суховою К.К. виокремлено на макроекономічному рівні комплекс цілей та заходів, спрямованих на досягнення мети удосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. Визначено основні чинники, які нині гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам: фінансові ресурси; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб у наданні соціальних послуг тощо.

Обґрунтованість наукових положень підтверджено фактичними офіційними матеріалами і літературними джерелами. Поставлена авторкою мета досягнута в повному обсязі. Висновки конкретні, розкривають поставлені завдання дослідження.

Наукова новизна положень і результатів, одержаних особисто, здобувачем та поданих на захист

До найбільш важливих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження, належать такі.

Уперше розкрито сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, які визначаються конкретним контекстом та завданнями на рівні громади, зокрема:

- сформовано умови для активної участі громадян та громадських організацій у визначенні пріоритетів та контролі над наданням соцпослуг;
- обґрунтовано забезпечення бюджетної автономії через власні бюджети громад, що дає їм можливість призначати кошти для соціальних

послуг, здійснювати фінансовий контроль та раціонально розподіляти ресурси;

- розкрито аспекти управління ресурсами громади, які включають витрати на адміністративні витрати та розподіл бюджетних коштів між різними програмами та послугами, обґрунтовано роль моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг громаді: розкрито умови для розвитку партнерств, які забезпечать співпрацю територіальних громад з різними органами влади, стейкхолдерами, міжнародними організаціями, громадськими організаціями та приватним сектором, для забезпечення доступу до ресурсів та експертизи, щоб створити ефективну та гнучку систему публічного управління, спрямовану на задоволення соціальними послугами громад в умовах воєнного стану та повоєнний період;

- науково обґрунтовано авторське визначення понять «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг» та «резиліентність в наданні соціальних послуг територіальним громадам»;

- розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення;

- проведено соціологічне дослідження на онлайн-платформі на тему «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану», яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні.

Авторкою удосконалено теоретико-методологічне обґрунтування розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями в системі надання соціальних послуг, відповідно до яких на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту, розробка планів та програм соціального розвитку, ведення регіонального реєстру надавачів соціальних послуг, інформування громадян щодо їх переліку, який гарантується державою та переліку соціальних послуг, які можуть замовлятися та оплачуватися особами у недержавних організаціях та приватному секторі.

Також удосконалено підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики надання соціальних послуг через аналіз зарубіжного досвіду таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США. Серед напрямів використання зарубіжного досвіду варто виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній

формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження

Наукові розробки, пропозиції та висновки дисертаційної роботи можуть використовуватися у практиці діяльності органів публічної влади при розробленні та прийнятті нормативно-правових актів, які регламентують формування та реалізацію організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах, відповідних концепцій, стратегії та державних програм.

Окремі положення дисертації використовуються у практиці роботи органів публічної влади Управління суспільних комунікацій Департаменту цифрової трансформації та суспільних комунікацій Рівненської ОДА (довідка від 11.07.2022 № 352/01-06-22); Запорізької міської ради (довідка від 24.08.2023 № 09\03.3-27\02385); Департаменту соціального захисту населення Київської обласної військової адміністрації (довідка від 28.08.2023 № 7307\36.01\36.06.02.2023); Київської міської ради (28.08.2023 № 007-906).

Практична значущість отриманих результатів підтверджена їх використанням у навчальному процесі закладів вищої освіти, зокрема впроваджені в освітній процес: кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління при підготовці і викладанні курсів «Управління ресурсним потенціалом національної економіки», «Публічне управління регіонами та територіями», «Державне управління соціальним та гуманітарним розвитком» та «Управління інтелектуальним капіталом територіальних громад» для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Поліського національного університету (акт від 7 червня 2022 року); кафедри публічного управління та економіки при підготовці та викладанні навчальних дисциплін «Основи публічного управління», «Реформи держави та суспільства», «Надання публічних послуг» для студентів магістратури із спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування (акт від 15 червня 2023 року); кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права при підготовці та викладанні навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку адміністративного права та процесу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти із спеціальності 081 «Право» Академії праці, соціальних відносин і туризму (акт від 20 червня 2022 року). Розробки та рекомендації дослідження впровадженні у навчальний процес при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічне управління соціальним розвитком», «Державне управління та місцеве самоврядування» та «Соціальна і гуманітарна політика на державному рівні» освітньої програми «Публічне

управління та адміністрування» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти (довідка від 05.09.2023 № 01-32/501).

Особистий внесок здобувача

Дисертація містить всі необхідні компоненти та відповідає вимогам до такого типу робіт. Текст дисертації оформлений згідно з чинними вимогами Міністерства освіти і науки України.

Основні результати дисертаційної роботи викладено в 17 наукових працях загальним обсягом 9,7 друк. арк. (особисто авторки – 8,1 друк. арк.), серед яких 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті в зарубіжному виданні ЄС, 1 стаття з індексацією в Web of Science та 10 публікації у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Дисертаційна робота структурно складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Розділи роботи взаємопов'язані між собою. Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи свідчить, що заголом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї. Дисертація відповідає вимогам, встановленим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року.

Дисертаційна робота Сухової К.К. перевірена на унікальність тексту за допомогою он-лайн сервісу пошуку плагіату “Unicheck”, що не виявило порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи високий рівень роботи, наукове та практичне значення отриманих результатів Ксенії Костянтинівни Сухової, вважаємо за доцільне вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та побажання:

1. Авторка слушно ставить питання про актуальність визначення потреби у соціальних послугах для різних категорій громадян у конкретній територіальній громаді, а також про відсутність процедури визначення зазначених потреб (стор. 70, 90, 130 та ін.). Водночас у дослідженні не приділено належної уваги тому, як правильно сформулювати портрет отримувача соціальних послуг у територіальній громаді.

2. У дисертаційній роботі авторка вказує, що існують певні проблеми, що заважають більш успішному розвитку системи надання соціальних послуг на рівні територіальних громад. Вважаємо, що аргументація посилилася б деталізацією існуючих проблем.

3. Механізм контролю якості соціальних послуг є важливою складовою сучасної системи соціальних послуг. На нашу думку, варто було б уточнити, як саме доцільно реалізувати механізм контролю якості соціальних послуг в умовах воєнного стану та повоєнного розвитку.

4. У дисертації авторкою здійснено дослідження зарубіжного досвіду таких країн як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, разом з тим не обґрунтовується чому саме ці країни обрано для дослідження у сфері надання соціальних послуг.

5. Нині актуальним постало питання підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців, що надають соціальні послуги, та порядок їх атестації. На наш погляд, розкриття зазначеної проблеми підсилило б науковий доробок дисертантки.

Проте висловлені зауваження носять рекомендаційний характер, можуть стати предметом для наукової дискусії і не применшують наукової цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сухової Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах», є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему для українського суспільства. Вона містить теоретичні та методологічні засади, розробку науково-практичних рекомендацій щодо прикладних аспектів організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувачки.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її авторка – Сухова Ксенія Костянтинівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління та адміністрування
Національного авіаційного університету

Кравченко М.
свідчу
вчений секретар
Національного авіаційного університету
Мілена КРАВЧЕНКО

Мілена КРАВЧЕНКО